

Dokumentasi Tradisi Lisan dalam Cerita Rakyat Untuk Orang Melayu di Sarawak untuk Persembahan Teater: The Documentation of Oral Tradition in Malay Sarawak Folktales for Theatre Performance

Muhammad Qawiem Hamizan¹, Abdul Walid Ali ², Ahmad Kamal Basyah Sallehuddin³

^{1,2}Universiti Malaysia Sarawak, 94300 Kota Samarahan, Sarawak, MALAYSIA

²Universiti Teknologi MARA, Jalan Pulau Indah U10, Puncak Perdana, 40150 Shah Alam, Selangor, MALAYSIA

DOI: <https://doi.org/10.30880/ahcs.2021.02.02.004>

Received 19 November 2021; Accepted 15 December 2021; Available online 31 December 2021

Abstrak: Tradisi lisan merupakan satu perkara yang menjadi akar kepada satu-satu masyarakat. Dalam melestarikan tradisi lisan, pelbagai usaha telah dibuat oleh banyak pihak. Inovasi penghasilan karya dalam bentuk buku ialah antara perkara yang pernah dihasilkan oleh pengkarya tempatan. Kisah – kisah tempatan juga pernah diadaptasi dalam bentuk animasi seperti kisah cerita rakyat Bawang Putih Bawang Merah bertajuk Putih yang diarah oleh Rashid Sibir pada tahun 2001. Dalam teater tempatan, Puteri Gunung Ledang (2006) ialah antara satu usaha dalam mengangkat cerita rakyat ke dalam medium seni lain. Dalam kajian yang memberi fokus kepada Melayu Sarawak ini, pengkaji ingin mengenalpasti cerita rakyat Melayu Sarawak yang berpotensi sebagai satu karya teater dan seterusnya menghasilkan dokumentasi kajian. Kaedah perpustakaan dan juga menemubual penduduk yang Melayu Sarawak menjadikan kajian ini lebih terarah kepada pengumpulan cerita rakyat. Cerita rakyat yang dikumpul akan dipilih bersesuaian dengan bentuk pementasan yang dicadangkan iaitu teater kanak-kanak. Kajian ini akan memberi fokus kepada memberi cadangan mengenai cerita rakyat yang bersesuaian.

Kata Kunci: Teater, Cerita Rakyat, Melayu Sarawak, Teater Kanak-Kanak, Sarawak

Abstract: Oral tradition is a thing that is rooted in a society. In preserving the oral tradition, various efforts have been made by many parties. The innovation of producing works in the form of books is one of the things that has been produced by local artists. Local stories have also been adapted in the form of animation such as the Bawang Putih Bawang Merah folklore titled Putih directed by Rashid Sibir in 2001. In local theater, Puteri Gunung Ledang (2006) is one of the efforts in elevating

folklore into the medium. other arts. In this study that focuses on the Malays of Sarawak, the researcher wants to identify the potential Malay folklore of Sarawak as a theatrical work and then produce research documentation. The library method and also interviewing the Malay population of Sarawak make this study more focused on the collection of folk tales. The collected folktales will be selected in accordance with the proposed form of staging i.e., children's theater. This study will focus on making suggestions on appropriate folklore.

Keywords: Theater, Folklore, Sarawak Malay, Children's Theater, Sarawak

1. Pengenalan

Cerita rakyat ialah sastera yang tidak tertulis malah diperturunkan dari satu generasi ke satu generasi – kemudiannya menjadi satu bentuk hiburan semasa sedang lapang pada satu masa dahulu. Biasanya cerita rakyat akan disampaikan oleh golongan yang lebih berusia kepada anak-anak kecil di dalam rumah. Ini bertujuan untuk mengisi masa lapang sepanjang mereka berada di dalam rumah di samping bertujuan untuk mengekalkan tradisi dan warisan yang telah lama ada dalam satu-satu masyarakat.

Dalam kebanyakan masyarakat dunia, terdapat cerita rakyat yang dikongsi oleh pelbagai kebudayaan. Namun begitu, dalam beberapa keadaan, lokaliti cerita rakyat diubahsuai mengikut kepada masyarakat setempat. Mengambil contoh cerita rakyat Malin Kundang di Indonesia digelar Si Tanggang di Malaysia. Plot penceritaan masih sama iaitu tentang seorang anak yang derhaka kepada ibunya yang kemudian disumpah menjadi batu kerana mustajabnya doa seorang ibu yang tertindas. Dalam masyarakat Brunei, kisah Malin Kundang ini digelar sebagai Nakhoda Manis.

Kisah Si Tanggang di Malaysia telah dicatatkan oleh Walter William Skeat sebagai Charitra Megat Sajobang. Kisah ini dikatakan telah disampaikan oleh orang Melayu di Ulu Klang, Selangor [1]. Secara asasnya loasi cerita rakyat ini mempunyai kaitan dengan kehadiran batu yang seakan-akan manusia di satu-satu tempat. Batu Cave di Malaysia, Padang di Indonesia, dan Jong Batu di Brunei. Ini memperlihatkan bahawa satu kearifan tempatan secara kolektif telah dipersetujui untuk memberi nilai logic kepada kewujudan batu berbentuk manusia di beberapa lokasi di Nusantara. Bangsa Nusantara yang sering berhijrah dari pelbagai tempat di sekitar Pentas Sunda.

Terdapat juga cerita rakyat yang mempunyai nilai eksklusif terhadap satu-satu etnik atau kebudayaan. Kebiasaannya, perkara ini berlaku apabila cerita rakyat lebih kepada mencari logik tentang mengapa satu-satu makanan itu tidak boleh dimakan oleh satu masyarakat. Ini menjadikan satu naratif dicipta untuk memberi alasan dan kesan mengapa sekian makanan tidak boleh dimakan dan pada masa yang sama telah memberikan kesan sekiranya mereka tetap juga memilih untuk mengambil makanan tersebut. Masyarakat Iban misalnya sangat rapat dengan kisah Bujang Senang dan dendam Bujang Senang kepada satu keturunan Iban yang telah mengganggu Bujang Senang.

Masyarakat Kayong di Indonesia pula mempunyai kisah tentang hantu bangkit dari kematian dan melawat keluarga terdekat. Hantu bangkit ini diceritakan mempunyai ciri-ciri fizikal seperti zombie dalam dunia moden kini. Kisah mengenai penebangan pokok sakti yang menjadi sumpahan telah menyebabkan penduduk ini bakal bangkit semula selepas kematian. Disebabkan penghijrahan penduduk pada masa dahulu, komuniti ini berkembang dan telah hadir ke dalam beberapa komuniti di Sarawak sehingga menjadikan ini memudahkan penduduk setempat mengetahui bahawa asal-usul mereka yang mempunyai cerita rakyat ini dan berlaku kejadian hantu bangkit ini sebagai keturunan kepada masyarakat Kayong yang telah berasimilasi dengan penduduk setempat di Sarawak.

Pementasan teater yang menggunakan unsur cerita rakyat dalam persembahan adalah amat dominan dalam beberapa kebudayaan Nusantara. Persembahan teater di Indonesia dan Thailand amat menekankan aspek ini. Dalam erti kata lain, mereka telah mengangkat kebudayaan tempatan untuk

menjadi satu persembahan teater dengan menggunakan plot penceritaan dari cerita rakyat sebagai asas. Persembahan di Malaysia sekiranya kita merujuk kepada persembahan teater tradisional akan mengambil cerita rakyat yang disadur daripada kisah Sita Dewi. Dalam naskhah yang lebih moden, kisah Bawang Putih dan Bawang Merah ialah antara kisah yang sering diadaptasi kepada teater oleh pelbagai produksi tempatan.

Perkembangan adaptasi budaya ini menjadi sangat dominan dalam negara-negara yang mengambil kebudayaan rakyat sebagai tunjang kepada negara. Ini dapat dilihat dengan jelas melalui pementasan di Indonesia yang menjadikan budaya ini sebagai perkara utama yang perlu diangkat. Oleh itu, saduran budaya luar menjadi budaya tempatan sekiranya kita merujuk kepada pementasan di Indonesia. Mengambil contoh, Rendra dan pengaruh beliau dalam mengembangkan teknik lakon dari barat ke dalam budaya tempatan. Rendra telah mengadaptasi teknik lakon yang beliau perolehi dari barat dan disesuaikan dengan budaya tempatan.

Ini menjadikan berlaku penghasilan pengadaptasian budaya luar kepada budaya tempatan. Berkemungkinan ini juga berlaku kepada cerita rakyat di Nusantara. Mengambil contoh kisah Si Tanggung yang asalnya dicatatkan sebagai Megat Sajobang yang seterusnya menjadi satu cerita rakyat yang terkenal di Padang dengan menggunakan nama Malin Kundang atau Naskhoda Manis di Brunei.

Sarawak banyak mempunyai etnik. Ini menjadikan Sarawak sebagai satu negeri yang mempunyai kepelbagai kebudayaan, warisan, budaya dan cerita rakyat. Sebahagian etnik yang mempunyai susur galur keturunan yang sama akan mempunyai cerita rakyat yang dikongsi bersama. Namun begitu, disebabkan oleh faktor demografi yang berbeza dan kesan daripada peperangan etnik telah berlaku semakin banyak percampuran cerita rakyat dalam masyarakat setempat. Ini menjadikan kebudayaan yang lebih besar diambil kisah rakyatnya menjadi satu kebudayaan bersama oleh masyarakat yang lebih minoriti.

Oleh itu, terdapat persamaan terhadap satu cerita rakyat yang menjadi dominan di Nusantara dalam kebudayaan tempatan di Sarawak. Mengambil contoh cerita rakyat Puteri Santubong dan Puteri Sejinjang. Kisah ini ialah kisah yang amat terkenal di Santubong. Namun begitu, kisah ini terlihat mempunyai beberapa persamaan dengan kisah Bawang Putih Bawang Merah dari aspek tema yang ingin dibawa iaitu perasaan iri hati yang membawa kepada perselisihan keluarga.

Kisah Puteri Santubong mempunyai latar dan taraf ekonomi yang lebih berbeza. Puteri secara asasnya ialah seorang bangsawan dan ini menjadikan kisah tentang keinginan mendapat kemewahan bukanlah keutamaan. Berbanding dengan kisah Bawang Putih Bawang Merah yang merupakan kedua-dua watak yang hadir dalam tahap ekonomi yang lebih rendah iaitu rakyat kebanyakan. Kemewahan dan kehidupan yang lebih selesa ialah sebahagian daripada keinginan Bawang Merah dan Bawang Putih. Matlamat kesemua watak ini sama iaitu inginkan kehidupan yang lebih baik. Salah seorang daripada adik beradik Bawang Merah dan Bawang Putih inginkan kemewahan manakala salah seorang inginkan hidup yang lebih selesa dan tenang.

Kisah Bawang Merah dan Bawang Putih ini juga menarik untuk melihat perbezaan di antara keduanya. Sebelum kehadiran animasi Puteh arahan Rashid Sibir, umum masyarakat Malaysia mengetahui bahawa Bawang Merah ialah watak yang baik. Ini merujuk kepada filem pada tahun 1959 yang mana filem ini merupakan adaptasi kepada novel Salleh Ghani – Bawang Putih Bawang Merah. Animasi Puteh pada tahun 2001 telah mengubah keadaan ini dengan menjadikan Bawang Putih sebagai watak yang lebih baik budi pekerti. Masyarakat di Indonesia melalui sinetron Bawang Merah Bawang Putih jelas menunjukkan bahawa Bawang Merah merupakan seorang gadis yang buruk perangainya. Dalam hal ini konsistensi watak ini juga berubah. Berbanding Puteri Santubong dan Puteri Sejinjang yang masih mempunyai watak dan perwatakan yang sama.

Sebahagian karya kesenian dapat dihargai melalui nilai asal karya tersebut. Ini berlaku dalam karya-karya cerita rakyat yang mempunyai nilai yang dekat dengan masyarakat yang menyimpan kisah ini.

Melalui cerita rakyat ini, pelbagai kearifan tempatan dapat ditonjolkan dan penghasilan karya melalui pelbagai medium seni lain dapat dihasilkan [2]. Kesesuaian teknik dalam menghasilkan karya sebegini ialah perkara yang perlu diambil perhatian oleh pengkarya malah dengan menggunakan pemilihan yang tepat – lebih banyak perkara berkaitan teater dapat dilihat secara lebih meluas.

2. Metodologi Kajian

Kajian keperpustakaan ini akan memberi fokus kepada teknik yang akan digunakan dalam mengadaptasi cerita rakyat untuk pementasan pentas. Dalam mengenalpasti perkara ini, satu kajian mendalam tentang teknik yang pernah digunakan dalam produksi yang pernah ada sebelum ini melalui penulisan akademik akan dikumpul dan daripada pementasan yang ada ini, teknik yang bersesuaian akan dipilih. Ini termasuk dapatan maklumat daripada laporan pementasan dan analisis pementasan yang pernah diadakan yang menggunakan cerita rakyat sebagai naskhah. Oleh itu, cadangan stail dan bentuk pementasan yang sesuai akan dicadangkan daripada kajian ini.

Kajian telah dijalankan di kawasan Kuching dan Samarahan. Perkampungan Melayu Sarawak telah dikenalpasti dan sebahagian informan telah ditemubual. Antara lokasi kajian ialah seperti Kampung Gersik, Kampung Santubong, Kampung Baru Samarahan, Kampung Melayu Samarahan, dan Kampung Sindang Samarahan. Sepanjang tempoh kajian ini, cerita rakyat yang selalu didengari umum dan berkongsi dengan kebudayaan Indonesia seperti kisah Sumpahan Hantu Bangkit tidak dipilih. Daripada kawasan yang dipilih, cerita rakyat dari Kampung Melayu Samarahan dan Kampung Sindang Samarahan mempunyai keunikan untuk diangkat sebagai pementasan. Cerita rakyat yang dipilih akan dianalisis dan stail dan bentuk pementasan teater bersesuaian akan dicadangkan daripada kajian ini.

3. Dapatan Kajian

Pengkaji telah memilih dua cerita rakyat yang bersesuaian untuk diuji iaitu Kisah Ular Sawa Dan Lelaki Yang Sesat dan Kisah Burung Keranda. Kedua-dua cerita rakyat ini merupakan cerita rakyat yang dikumpul dari masyarakat Melayu Sarawak di Samarahan. Cerita rakyat yang dipilih ini mempunyai nilai teaterikal yang bersesuaian untuk diangkat malah banyak elemen berkaitan sinografi dapat dihasilkan melalui pementasan ini.

Ini seterusnya menjadikan naskhah yang kompleks akan menghadkan capaian penonton yang mempunyai latar belakang berbeza. Naskhah yang mudah difahami ini juga dapat membantu pengkarya dan penonton dalam lebih mudah mengikuti jalan cerita di samping memberi nilai tambah kepada elemen selain cerita dalam pementasan.

Dari aspek sinografi, lebih banyak elemen rekaan boleh dicapai. Ini disebabkan oleh tumpuan yang kurang boleh diberikan kepada naskhah memandangkan naskhah yang dipilih ialah naskhah yang mudah difahami. Oleh itu, pelbagai bentuk atau stail pementasan boleh dicadangkan untuk pementasan ini. Hal ini seterusnya memberikan gambaran yang luas terhadap satu-satu karya.

Karya yang dipilih juga mempunyai elemen-elemen fantasi di dalamnya. Mengambil contoh Kisah Burung Keranda – watak burung yang wujud dalam cerita ini bukanlah seekor burung biasa. Burung ini mempunyai kesaktian tersendiri dan amat berkait rapat dengan alam kematian yang juga dianggap misteri oleh orang awam. Kisah Ular Sawa juga menarik memandangkan Ular Sawa ini boleh berhubung dengan manusia. Penerapan elemen fantasi ini bukan sahaja menarik perhatian penonton kanak-kanak malah akan membantu dalam menghasilkan karya sinografi yang lebih bersesuaian.

Masyarakat Melayu Sarawak di kawasan Samarahan juga boleh dianggap sebagai masyarakat yang telah menerima Melayu Sarawak sebagai identiti etnik mereka. Berbanding sebahagian Melayu Sarawak yang hadir dari Pontianak, masyarakat Melayu Sarawak Samarahan ialah merupakan

penduduk asal bumiputera Sarawak iaitu etnik Pegu [3]. Pengaruh agama Islam di Sarawak telah menjadikan mereka sebagai Melayu Sarawak. Perkara ini menjadikan cerita rakyat dari etnik Melayu Sarawak Samarahan bersesuaian untuk dipentaskan.

Selain itu, telah terdapat beberapa usaha pengumpulan dibuat oleh pengkaji budaya dan warisan sebelum ini berkaitan cerita rakyat Melayu Sarawak Samarahan. Perkara ini menjadikan Melayu Sarawak Samarahan sebagai antara Melayu Sarawak yang mempunyai keunikan tersendiri dalam cerita rakyat. Kajian-kajian terhadap Melayu Sarawak Samarahan ini juga lebih terarah kepada cerita rakyat berbanding kajian-kajian Melayu Sarawak di kawasan lain.

Kisah popular seperti Puteri Santubong dan Puteri Sejinjang yang merupakan cerita rakyat dari Santubong tidak dipilih sebagai bahan kajian. Ini untuk memberi ruang kepada kisah-kisah rakyat yang jarang didengari untuk diangkat sebagai teater dan seterusnya membantu memperluas pengetahuan umum terhadap cerita rakyat. Cerita rakyat yang kurang mendapat perhatian umum ini juga dapat membantu dalam memperkaya seni budaya warisan tempatan di samping sebagai satu usaha dalam merekod kesenian tempatan.

Terdapat beberapa bentuk pementasan yang bersesuaian dengan cerita rakyat ini dan pengkaji telah memilih dua bentuk persembahan yang boleh digunakan iaitu readers theatres dan juga teater kanak-kanak. Kedua-dua idea ini dipilih berbanding bentuk persembahan teater lain ialah memandangkan kedua-duanya mempunyai perbezaan ketara dari aspek kos pementasan. Teater kanak-kanak memerlukan kos yang lebih tinggi dan memerlukan jumlah pelakon yang lebih ramai manakala readers theatres boleh dilakukan dalam jumlah yang lebih sedikit.

Readers theatre merupakan satu teater yang memerlukan pelakon menyampaikan bacaan dramatik naratif tanpa kostum, set, atau pencahayaan khas [4]. Mengambil idea dari Mahabrata versi Peter Brook, readers theatres dilihat dapat membantu produksi yang mempunyai sumber kewangan yang terhad. Ini kerana, dalam menjalankan readers theatres, elemen sinografi dapat dikurangkan. Dalam kebanyakan produksi teater, selain daripada membayar sejumlah besar untuk figura awam seperti pelakon terkenal, sinografi juga boleh menjadi satu sebab untuk peningkatan kos. Ini bukan sekadar melibatkan aspek rekaan tetapi juga ahli yang akan terlibat sebagai pembantu produksi.

Penggunaan kesan khas dalam pementasan seperti pencahayaan pentas ataupun pancaran visual dapat dijimatkan. Hal ini kerana, keutamaan dalam readers theatres ialah kepada penyampaian naskah melalui pembacaan. Untuk memberikan gambaran yang lebih jelas, berikut merupakan antara kaedah yang digunakan dalam mementaskan readers teater:

1. Skrip boleh dipegang di tangan.
2. Pembaca atau pelakon akan disusun mengikut kesuaian watak. Kebiasaannya, narrator akan menjadi dominan dan berada di tengah.
3. Pembaca atau pelakon akan melihat secara langsung ke arah penonton atau pada beberapa ruang pementasan dan komunikasi langsung antara pelakon hanya akan berlaku apabila berlaku dialog antara dua atau lebih watak berbeza.
4. Watak akan menggambarkan aksi yang dijelaskan dalam cerita. Mime boleh digunakan untuk membantu penjelasan aksi ini [5].

Perkara ini membantu supaya penonton lebih memberi perhatian kepada cerita yang ingin disampaikan berbanding dengan elemen teknologi pentas. Kos yang lebih banyak perlu dikeluarkan dan penonton akan lebih tertarik dengan perkara-perkara selain daripada naratif dan perkara berkaitan elemen drama dalam pementasan sekiranya kekaguman pentas menjadi keutamaan.

Karya ini juga dapat dipentaskan oleh kumpulan remaja sekolah dan dipentaskan di hadapan kanak-kanak [6]. Perkara ini telah dijalankan dalam pelbagai cara. Antaranya dengan menjadikan ianya sebagai satu subjek atau dengan kerelaan pelajar untuk mementaskan teater ini kepada golongan kanak-kanak. Setting pementasan juga boleh pelbagai dari ruang awam seperti perpustakaan sehinggalah

kepada ruang yang lebih peribadi dan asas dalam mementaskan karya sebegini ialah kebolehan seorang remaja dalam membaca [6].

Walaupun dari aspek penceritaan, fokus akan lebih diberikan kepada cerita dan lakonan sekiranya *readers theatre* dipilih, namun perkara ini juga menjadi satu kelemahan kepada teater ini. Hal ini kerana, *readers theatre* tidak dapat memberikan perhatian khusus kepada aspek sinografi yang menjadi keinginan sebahagian penonton teater. Ini akan menghadkan capaian penonton teater daripada pelbagai lapisan masyarakat kepada sebahagian yang meminati karya dan juga stail *readers theatre*.

Dalam beberapa keadaan, *readers theatre* juga dilihat sebagai teater yang belum selesai untuk dipentaskan disebabkan oleh sifatnya yang membenarkan pelakon memegang skrip dalam pementasan dan unsur kekaguman yang minimal - *readers theatre* tidak dipentaskan atau dilakonan melalui pergerakan fizikal [7].

Hal ini kerana, teater sebegini akan selalunya berpotensi untuk menjadi tidak menarik perhatian sekiranya tidak dilakukan dengan baik. Terdapat beberapa keadaan pengkarya untuk teater sebegini mengambil sikap sambil lewa dalam mementaskan teater ini kerana beranggapan bahawa teater ini mudah untuk dijalankan sehingga mengabaikan nilai kesenian dalam berkarya.

Teater kanak-kanak mula mendapat perhatian dari tahun 1904 melalui pementasan *Peter Pan* oleh J.M. Barrie. Karya ini telah menjadi karya pelopor dan menjadi sangat terkenal pada zamannya [8]. Menggunakan elemen-elemen sinografi secara meluas ialah perkara yang menjadi keutamaan kepada teater kanak-kanak. Ini ialah untuk menarik perhatian golongan penonton kanak-kanak yang dilihat lebih suka akan keunikan dalam pementasan. Elemen fantasi dalam kedua-dua naskhah yang dipilih dapat ditonjolkan dengan lebih baik dari aspek visual memandangkan sinografi menawarkan rekaan yang dapat memukau penonton yang hadir.

Mengambil contoh, dengan menggunakan pencahayaan pentas yang lebih banyak dan lebih canggih, elemen seram dalam kisah *Burung Keranda* dapat ditonjolkan dengan lebih baik. Warna biru gelap dan dicampur dengan sedikit strobe akan meningkatkan rasa seram sesuatu karya. Selain itu, bahagian ini dapat ditambah dengan memberi kesan asap yang wujud pada *dry ice*. Kualiti asap yang dihasilkan *dry ice* kelihatan seperti sedang membentuk visual pelakon sedang memijak asap atau awan putih memandangkan asap ini kelihatan seperti berat dan akan melitupi bahagian atas sedikit daripada buku lali.

Walaupun teater kanak-kanak memfokuskan kepada penonton kanak-kanak, teater sebegini perlu dibuat dengan lebih bersungguh-sungguh. Banyak elemen sinografi perlu dibuat dengan lebih baik. Tanggapan bahawa teater kanak-kanak tidak perlu dibuat dengan serius memandangkan penonton utama ialah kanak-kanak merupakan satu tanggapan yang bermasalah memandangkan kanak-kanak juga berhak untuk mendapat karya yang berkualiti [9]. Oleh itu, teater kanak-kanak yang bagus ialah teater kanak-kanak yang dihasilkan dengan kepakaran yang tinggi. Malah dalam beberapa keadaan lebih sukar dibuat berbanding teater biasa [10].

Teater kanak-kanak berpotensi untuk membawa idea penyertaan penonton dalam pementasan. Pelakon boleh berhubung secara langsung dengan penonton malah boleh mengajak penonton untuk melakukan beberapa tugas seperti menjawab soalan atau membuat suara sorakan sokongan. Elemen penyertaan ini ialah merupakan nilai tambah dalam teater semasa [11]. Dalam teater kanak-kanak, elemen ini juga merupakan elemen yang amat diminati – terutamanya kanak-kanak yang akan teruja untuk turut serta dalam pementasan walaupun hanya bertindak sebagai penonton aktif.

Kostum pelbagai corak dan warna dapat digunakan dalam menunjukkan watak-watak haiwan dan alam fantasi. *Siti Di Alam Fantasi* arahan Aminah Rapor merupakan rujukan terbaik untuk teater kanak-kanak produksi tempatan. Watak-watak bukan dari alam sebenar akan kelihatan lebih menarik dalam pementasan sekiranya teater kanak-kanak dipilih. Ular sawa misalnya dalam *Kisah Ular Sawa Dan Lelaki Yang Sesat* dapat digambarkan dengan menggunakan rekaan kostum yang pelbagai.

Antaranya ialah seperti membuat satu rekaan kostum yang bersaiz gergasi dan dibuat memanjang. Ini akan menampakkan bahawa ular itu satu haiwan mistikal berbanding saiz ular biasa yang akan kelihatan lebih kecil.

Oleh itu, pengkaji mencadangkan agar kedua-dua bentuk pementasan ini dipilih tetapi digunakan dalam fasa pementasan yang berbeza. *Readers Theatres* boleh digunakan semasa proses pra produksi manakala teater kanak-kanak akan digunakan semasa pementasan sebenar dijalankan. Melalui pendekatan ini, produksi akan lebih bersedia semasa pementasan sebenar dijalankan. *Readers theatres* yang mempunyai kos yang lebih rendah akan membantu produksi dalam menjimatkan kos produksi semasa promosi dijalankan. Produksi malah akan lebih bersedia semasa pementasan sebenar memandangkan kebanyakan aspek pengarah pentas telah diuruskan semasa *readers theatres*. Produksi boleh memberi fokus kepada elemen sinografi semasa pementasan sebenar dijalankan sekaligus meningkatkan kualiti pementasan.

5. Kesimpulan

Mengangkat cerita rakyat tempatan kepada pementasan teater ialah satu usaha dalam memperkenalkan dan melestari seni, budaya, dan warisan tempatan. Melalui keadah ini, pelbagai perkara akan dapat dihasilkan malah dapat membantu dalam membuka lebih banyak ruang diskusi tentang keunikan tempatan. Teater ialah satu medium seni yang mempunyai peminat tersendiri dan membuka ruang kepada dua bentuk pementasan melalui naskhah cerita rakyat tempatan akan membantu dalam memperluas capaian penonton memandangkan peminat dan pengkaji cerita rakyat dan sejarah akan menjadi sebahagian daripada penonton baharu untuk teater.

Saduran kebudayaan tempatan juga akan dapat ditonjolkan melalui pementasan teater dan keupayaan pengarah artistik dan sinografer dalam memperjelaskan elemen ini dalam pementasan akan lebih memberi nilai tambah dalam mementaskan cerita rakyat. Susulan daripada idea ini, minat pengkarya dari medium seni lain akan meningkat. Karya ini boleh dijadikan filem, animasi ataupun bacaan puisi.

Justeru, usaha untuk mengangkat kesenian tempatan ke dalam pelbagai usaha murni ialah satu usaha yang perlu dilaksanakan oleh pengkarya tempatan. Silang keparakan akan menjadi satu budaya kerja yang lebih kerap pada masa hadapan dan ini akan meningkatkan kauliti seni persembahan dan pementasan teater tempatan secara khususnya.

Penghargaan

Pengkaji ingin mengucapkan terima kasih kepada semua pihak yang terlibat. Kajian ini disokong oleh geran Petronas P. Ramlee Chair (PRC) UNIMAS.

Rujukan

- [1] Winzeler, R. (1983). The study of Malay magic. *Bijdragen Tot De Taal-, Land- En Volkenkunde / Journal Of The Humanities And Social Sciences Of Southeast Asia*, 139(4), 435-458.
- [2] Mangan, M.(2013). *The drama, theatre and performance companion*. London: Red Globe Press.
- [3] Amir, J. (2015). Asal Usul Melayu Sarawak: Menjejaki Titik Tak Pasti. *Melayu: Jurnal Antarabangsa Dunia Melayu*, 8(1), 1-17.

- [4] Coger, L., & White, M. (1982). *Readers theatre handbook*. Glenview: Scott, Foresman.
- [5] Shepard, A. (2004). *Folktales on stage*. Los Angeles, Calif.: Shepard Publications.
- [6] Poe, E. (2014). *From Children's Literature to Readers Theatre*. Chicago: American Library Association.
- [7] Coger, L., & White, M. (1982). *Readers theatre handbook*. Glenview: Scott, Foresman.
- [8] Wood, D., & Grant, J. (2017). *Theatre for children*. Chicago: Ivan R. Dee.
- [9] Wood, D., & Grant, J. (2017). *Theatre for children*. Chicago: Ivan R. Dee.
- [10] Van De Water, M. (2016). *Theatre, youth, and culture*. New York: Palgrave Macmillan.
- [11] White, G. (2013). *Audience participation in theatre*. London: Palgrave Macmillan.